

МИЛЕВА ВУЈОШЕВИЋ

КОЛО СВ. ТРИПУНА

Бока Которска спада у ред оних области које се не одликују ни нарочито богатим играма, ни разноликошћу типова, као ни нарочитом живошћу у игрању.

Играње је у Боки једноставно, мирно, понекад живахно, али никада разиграно нити изразито темпераментно.

Најпознатија бокелска игра је коло, сватовско, које се у разним мјестима са незнатним разликама и звало према мјесту где се играло, муљанско, прчањско, добротско, шкаљарско.

Међутим, коло које за себе представља посебан тип играња је коло Св. Трипуна, односно коло у изворном називу трипуњданско коло или трипундански бал, коло које се изводило испред катедрале Св. Трипуна, сваког другог и трећег фебруара.

Тачних података нема откад ова плесна и ритмичка игра датира, али сви писани подаци говоре да је коло Св. Трипуна веома стара обредна игра.

Поријекло ове игре везује се за 809. годину, када су се пренијеле из Роса у Котор мошти Св. Трипуна преузете од млетачких трговаца који су их носили из Мале Азије у Млетке. Претпоставља се да се тада први пут изводило ово коло и да се том приликом формирала и Бокелска морнарица, мада писани Статут овог удружења датира тек из 1463. године. Тада је Св. Трипун проглашен за заштитника цијеле Боке, а у Котору му је подигнута црква, почетком IX вијека, катед. Св. Трипуна.

Павао Буторац коло везује за прославу Св. Трипуна, објашњавајући то у свом дјелу "Трипуњданско коло" ријечима: "Правило је и стара пракса да се коло игра само другог и трећег вељаче и то само пред Трипуновом катедралом, а тиме се хтјело показати и утврдити своје посебно поштовање према свецу мученику."¹

¹ Павао Буторац, *Трипуњданско коло*, Котор 1941, страна 12.

Као што је тешко рећи откада датира, тако је тешко закључити како је изгледала ова игра у првобитном извођењу, али да је имала обредни карактер нема сумње, јер нас на то наводе подаци Григорија Забаринија који у свом дјелу "La festa di San Trifone" као и dr Urbano Raffaelli у свом дјелу "Il ballo di San Trifone" говоре да се ово коло изводило искључиво у одређеном датуму, а никад у другој прилици, све до свршетка Другог свјетског рата.

У новије вријеме ово коло се зове коло Бокелске морнарице, која је преузела бригу око организовања прославе Св. Трипуна.

Облик ове игре је коло, круг, час отворен, час затворен, и изводе га само мушкарци. Одабирали су се за игру најбољи и најспособнији играчи, а коло се унапријед припремало и увјежбавало.

Учествовање у колу сматрало се особитом почасту, посебно је коловођа имао и уживао велики углед, што се задржало и до данашњих дана.

Коло Св. Трипуна састоји се из 12 фигура и предводио га је коловођа, који у игрању показује особиту вјештину, смиреност и присутност духа. Коловођа даје смјер и облик, саставља и раставља слике, односно фигуре, при чему је важна и улога задњег члана.

Према данашњем начину игања који се не разликује од првобитног играња, корацима којима се играчи крећу, правећи фигуре, састоји се из два ситна корака са привлачењем десне ноге напријед и два ситна корака са привлачењем лијеве ноге напријед, удесно од основног става, дакле полкин корак удесно.

Коло је искључиво, као што је речено, мушко, број играча је неограничен. Играчи се међусобно држе за бијеле рупце, факулете, марамице, које обавијају око средњег прста или на два краја рупца привежу по парче дрвета, па се држе за дрвце.

Прије почетка игре играчи се разброје на парове и окрену удесно. У почетку је игра мирна и одмјерених је корака, при крају је нешто живља, а најживља је у дванаестој, последњој фигури.

Коло започиње сликом, односно фигуром која се назива "вртлог". Играчи се крећу у полукругу, коловођа их затим завија у правцу кретања сказаљке на сату, подвлачећи се испод руку играча.

Друга фигура такође се зове вртлог, играчи се крећу у супротном правцу сказаљке на сату.

Павао Буторац за ове двије слике кола каже: "Обије слике су пуне неодољиве атрактивне снаге, играчи изводе вртлог чврсто повезани у заокруженој црти, што говори да само пожртвована сурадња и сталешка солидарност морнара могу ослободити опасности вртлога и других неприлика поморског живота."²

² Павао Буторац, *Трипуњданско коло*, Котор 1941, страна 12.

Коло се наставља трећом фигуром која се у старини звала "неправилни ланац", међутим она има изглед потковице, а потковица доноси срећу морнарима.

Четврта фигура је у облику вериге, тј. играчи подигну руке изнад главе, затегну марамице, и тако начине "тунел" кроз који се прво провлачи коловођа а за њим и сви играчи. Провлачење испод подигнутих руку врло често представља игру за плодност, за обнављање живота, посебно у сватовским играма.

Међутим, Павао Буторац вериге везује за несаломљиву братску помоћ, без које нема поморског живота ни развоја.

Фигура која са сигурношћу потврђује животно одређење овога краја за море је фигура сидра и због своје тешке конструкције захтијева да играчи буду разбројени и да знају гдје треба да се зауставе или куда да крену, јер у овој игри сви играчи не слиједе исти пут, за разлику од ранијих фигура.

Сидро, осим што представља симбол мора, представља и симбол брода, а у ствари то је узајамна повезаност брода и мора. У овој фигури учествује најмање двадесет пет играча.

Пошто се играчи мало задрже у форми сидра, коловођа поведе играче кружно у правцу кретања сказаљке на сату, правећи фигуру великог кола, односно шесту фигуру. Коловођа и последњи играч у колу, који су били један до другог у шестој фигури, прекидају ланац, односно велико коло, и праве два круга, односно два кола.

Једно коло води коловођа, а друго задњи члан великог кола. Послије седме фигуре, веома брзо ствара се осма фигура, када се два кола стапају једно у друго, и та слика се зове "коло у коло".

Веома је интересантна фигура, односно слика, која се зове осмица. Коловођа се креће у виду осмице, провлачећи се испод подигнутих руку двојице играча, који чине отприлике средину између коловође и последњег играча. Игра је сада већ живља, и сљедећом фигуром показује се способност морнара у савлађивању великих компликација и опасностима на мору односно замршену ситуацију, сликом која се зове "ушпуг", тј. коло изгледа као пужева кућа.

Коловођа се испод подигнутих руку играча подвлачи и излази на чистину. И једанаеста слика представља сплетени ушпуг, само у обрнутом смјеру, па се зато и зове "ушпуг у обрнутом смјеру".

Коловођа у овој фигури не пролази испод подигнутих руку, већ између редова играча. Тада се коло почиње и одвијати, а у коло су раније улазили часници, а ако је присутан адмирал и он улази, стојећи мирно у групи. Последња фигура зове се "ушпуг око часника", кораци су убрзани и прелазе у поскочицу. Коло се поново завија, уз последње акорде музике. Играчи се заустављају, подигну капе у вис и тиме се коло завршава.

Коло се увијек игра уз компоновану мелодију непознатог аутора, која се у раније вријеме, према Урбану Рафаели, изводила уз веселу музику бубњева и фруле, да би је данас изводила градска музика.

Доброћанин Паво Каменаровић /1821-1903/ 60-их година прошлог вијека написао је текст за мелодију кола Св. Трипуна, али се она уз коло не пјева. Данас ову мелодију пјева само клапа "Бокелски морнари", јер је као мелодија веома интересантна и карактеристична за ово поморско подручје.

Коло Св. Трипуна изводили су морнари који су били одјевени у ношњу, тј. изнад бијеле кошуље, која је често била украшена чипком - мерлима, облачила се јечерма без рукава, дужине до ниже појаса, направљена од црвеног или плавог велура.

Изнад јечерме облачио се корет, који је био направљен од црвене ланене свиле. Корет је украшен сребрним дугмадима и гајтанима. Спријед је јако отворен, тако да се увијек види јечерма и оружје. Гаће су веома широке, направљене од црног платна и до кољена су. На ноге се обувају ниске црне цревље, гондолете. Играч морнар на глави носи црну капу, ђеверицу, која је украшена цвијетом направљеним од златне жице.

За вријеме игре кола, коловођа и задњи учесник у колу имају осим поменуте ношње и доламу као и бијеле рукавице на рукама.

Уз ношњу морнара иде и оружје, кубуре, нож, џефердар, али код игре кола оружје се одлаже.

Посматрајући коло Св. Трипуна кроз етнолошко тумачење, може се закључити да одређени елементи у фигурама током играња имају дубоку повезаност човјека са морем.

Први знак његовог вјенчања са морем је бијела боја фацулет-марамица, затим фигура верига, које симболишу повезаност, вјерност у слогу, симбол сидра, повезаност мора и брода, док фигура тунел фигуративно означава излазак из невоље морнара који је побиједио непријатеља, буре и невјере.

На крају сви су сретни и задовољни, а све у знаку захвалности заштитнику града, Св. Трипуна, а та срећа манифестује се виорењем застава, и скидањем капа, и бржим играњем у колу, које личи на поскочице.

Брзи темпо живота, развој индустрије и технике, учинили су да сваким даном све брже ишчезавају обичаји, а са обичајима и игре, кола, јер они који су били носиоци тих обичаја постепено умиру, а са њима и обичаји у изворном значењу.

Међутим, играње кола Св. Трипуна и дан-данас се изводи сваког трећег фебруара, уз новину што у завршну фигуру кола осим адмирала улази и градоначелник, затим мали адмирал, виоре се државна застава и застава Св. Трипуна.

Новина је и у томе што се у прошлости коло Св. Трипуна изводи-ло искључиво испред катедрале Св. Трипуна, и то само другог и трећег фебруара, а данас се изводи и на осталим трговима за вријеме одређених манифестација, како у самом граду тако и у нашој Републици.

Посебна је и права атракција присуствовати игрању овог за око веома естетског и надасве веома интересантног кола, чије постојање сеже у далеку прошлост.

Литература:

- Павао Буторац, *Трипуњданско коло*, Котор, 1941.
Монографија Кошор - Графички завод Хрватске, Загреб, 1970.
Дванаесѝ вјекова Бокељске морнарице, Београд, 1972.
Сјоменик Српске академије наука, књига СIII, Београд, 1953.

Mileva Vujošević

SAN TRIPHON'S FOLK DANCE

Summary

San Triphon's folk dance is a special type of dancing, and it's first mentions are from 809 year.

Its consists of twelve figuries of open and close types in the form of anchor, tunnel, chains, whirlpool etc.

Only men are dancing in this folk dance. Their number is unlimited. They are all dressed in Bokelian Navy folk costumes.

This folk dance is danced every 3th February on the celebration of San Triphon and durig various cultural manifestations.

